

УДК 371.315:811.112.2 (045)

Паршикова О. О.,
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри німецької філології та перекладу,
Київський національний лінгвістичний університет,
eaparshykova@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

У статті обґрунтовано доцільність, окреслено цілі і завдання, визначено особливості формування основ міжкультурної комунікативної компетентності в учнів початкової школи в природовідповідному комунікативно-ігровому навчанні іноземної мови на виокремлених першому (адаптаційному) та другому (реорганізаційному) етапах навчання. Описано комунікативно-ігрові прийоми, які доцільно застосовувати на кожному з етапів навчання іноземної мови з урахуванням вікових особливостей та можливостей учнів, продемонстровано методику їх застосування на прикладах з підручників німецької мови для початкової школи.

Ключові слова: міжкультурна комунікативна компетентність; природовідповідний комунікативно-ігровий метод; учні початкової школи.

Паршикова Е. А.,

доктор педагогических наук, профессор,
профессор кафедры немецкой филологии и перевода,
Киевский национальный лингвистический университет,
eaparshykova@ukr.net

ФОРМИРОВАНИЕ ОСНОВ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У УЧЕНИКОВ НАЧАЛЬНОЇ ШКОЛИ В ПРОЦЕСЕ ОБУЧЕННЯ НІМЕЦЬКОМУ ЯЗЫКУ

В статье обоснована целесообразность, очерчены цели и задачи, определены особенности формирования основ межкультурной коммуникативной компетенции у учеников начальной школы в природосообразном коммуникативно-игровом обучении иностранному языку на выделенных первом (адаптационном) и втором (реорганизационном) этапах обучения. Описаны коммуникативно-игровые приёмы, которые целесообразно применять на каждом из этапов межкультурного обучения иностранному языку с учётом возрастных особенностей и возможностей учеников, продемонстрирована методика их применения на примерах из учебников немецкого языка для начальной школы.

Ключевые слова: межкультурная коммуникативная компетентность; природосообразный коммуникативно-игровой метод; ученики начальной школы.

Parshykova, Olena,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the German Language and Translation Department,
Kyiv National Linguistic University,
eaparshykova@ukr.net

THE FORMATION OF PRIMARY SCHOOL PUPILS' INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE GROUNDS DURING THEIR LEARNING THE GERMAN LANGUAGE

The article substantiates the expediency, outlines the goals and objectives, determines the peculiarities of the formation of junior pupils' intercultural communicative competence in accordance with nature conforming, communicative, play

foreign language teaching method at the first, adaptive (in the first and second forms) and second, reorganization (the third and fourth forms) primary school stages. The main goal of the intercultural communicative competence formation of pupils at the first stage is the sensitization of children to a new language and culture and the awakening of their interest in comparing native and other cultures. The purpose of foreign language intercultural learning at the second stage is to form pupils' abilities to analyze a new culture in comparison with their native one and to understand the ways of integrating the native and other cultures in order to enrich their life experience. The author argues that the application of the nature conforming, communicative, play method can significantly increase the efficiency and improve the quality of intercultural education of younger pupils during their learning the German language. The article describes communicative play techniques which are advisable to apply at each stage of intercultural foreign language learning in accordance with age characteristics and abilities of primary school pupils, e. g. didactic bilingual rhymes, didactic fairy games, educational drama plays of the teacher and pupils with the doll that serves as a representative of the native speakers and communicates only in German, educational plot story about the friendship of a German boy and a Ukrainian girl. The article also demonstrates different methodological examples from Ukrainian course books of the German language for primary comprehensive schools.

Key words: intercultural communicative competence; nature conforming, communicative, play method; primary school pupils.

Постановка проблеми. Завдяки встановленню безвізового режиму з Європейським Союзом у більшості громадян України з'явилися реальні можливості частіше брати участь у міжкультурному спілкуванні. Міжкультурним спілкуванням у методиці навчання іноземних мов (ІМ) і культур вважають спілкування партнерів, що належать до різних культурно-мовних спільнот, у процесі якого стикаються різні концептуальні і мовні картини світу, способи життя, національні характери, цілісні орієнтації, моделі і норми поведінки та відбувається досягнення взаєморозуміння [1, с. 418]. Успішність міжкультурного спілкування залежить від оволодіння індивідами комплексом комунікативно релевантних знань як про рідну, так і про інші культури та вмінь адекватно використовувати ці знання під час контактів і взаємодії з представниками інших культур [1, с. 36]. У цьому зв'язку перед навчанням ІМ в Україні постає завдання формувати в учнів міжкультурну комунікативну компетентність (МКК) – здатність особистості успішно й адекватно спілкуватися ІМ в ситуаціях міжкультурного спілкування

різних типів і видів з урахуванням основних зовнішніх соціокультурних і внутрішніх ситуативних факторів (Г.В.Єлізарова).

Формування в учнів МКК реалізується в навчанні ІМ як процес особистісного розвитку учнів у контексті діалогу культур. Здатність особистості до діалогу культур потрібно, як підкреслює Н. Ф. Бориско, виховувати з дитинства [2, с. 12], оскільки діти вирізняються безпосередністю, допитливістю, сприйнятливостю і відкритістю до нової культури. Тому вже в початковій освіті одним із найважливіших завдань навчання ІМ є підготовка учнів до життя в демократичному суспільстві з властивою йому культурною розмаїтістю та багатомовністю, розумінням та повагою способів життя інших людей, їхньої культурної спадщини [3, с. 3], що зумовлює актуальність проблеми формування основ МКК у процесі навчання ІМ у початковій школі (ПШ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування МКК в учнів та студентів, навчання ІМ у діалозі культур розглядаються в значній кількості публікацій вітчизняних і зарубіжних учених (Н. Ф. Бориско, Л. П. Голованчук, Г. В. Єлізарова, А. Кнапп, Д. А. Кольб, С. Мертен, Б.-Д. Мюллер, В. В. Сафонова, С. Г. Тер-Мінасова, В. П. Фурманова, І. І. Халєєва та ін.). Проте питанням формування основ МКК учнів ПШ присвячено лише кілька досліджень (Л. І. Шварко, Л. В. Тарасова, В. Н. Шацьких та ін.).

Метою цієї статті є висвітлення шляхів формування основ МКК у процесі навчання ІМ на першому та другому етапі ПШ на базі розробленого нами природовідповідного комунікативно-ігрового методу. Природовідповідний комунікативно-ігровий метод ми визначаємо як сукупність способів і засобів організації взаємопов'язаної комунікативно-ігрової діяльності молодших школярів і учителя, яка забезпечує мотиваційну, змістову та процесуальну основу для моделювання в навчальному процесі з ІМ у ПШ адекватного їхнім віковим особливостям та процесам засвоєння мови цих школярів елементарного іншомовного спілкування з метою виховання і розвитку учнів ПШ, формування в них іншомовної комунікативної компетентності на елементарному рівні [4, с. 247].

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення теоретичних основ навчання ІМ у ПШ дало підстави стверджувати, що оптимальним підходом до відповідного навчання є особистісно-діяльнісний підхід, який відповідає вимогам сучасної освіти. У контексті особистісно-діяльнісного підходу нами було створено комунікативно-ігрову систему навчання ІМ молодших школярів, яка враховує їхні вікові особливості та внутрішні процеси природного оволодіння ними мовою в динаміці їхнього розвитку. Така система навчання забезпечує природовідповідне розвивальне культуротворче навчання ІМ за рахунок створення особливого середовища як для підтримки учня ПШ і притаманних йому природних процесів засвоєння мови (природовідповідна лінія комунікативно-ігрового навчання ІМ у ПШ), так і для стимулювання його розвитку й прискорення внутрішніх процесів

засвоєння ІМ (розвивальна лінія), а також для виховання молодшого школяра як культурної та творчої особистості (культуротворча лінія). Саме виокремлення культуротворчої лінії в комунікативно-ігровій системі навчання ІМ у ПШ передбачає навчання іншомовного спілкування як засобу залучення школярів до культурних цінностей країн, мова яких вивчається, формування в молодших школярів МКК, їхнє міжкультурне виховання та освіти. Виконання в межах культуротворчої лінії навчання ІМ у ПШ таких завдань міжкультурного виховання та освіти, як формування потреби вивчення ІМ, ознайомлення з культурою країн, мова яких вивчається, виховання позитивного ставлення, поваги до носіїв іншої мови та культури, емоційно-ціннісного ставлення до навчального процесу з ІМ, розширення світогляду учнів, розуміння власної культури та її ролі в духовному й моральному розвитку людства, відповідає вимогам програми навчання ІМ у загальноосвітніх навчальних закладах. З метою конкретизації цілей та змісту формування МКК учнів ПШ нами були досліджені їхні вікові особливості та можливості, потреби й інтереси в динаміці розвитку.

Дослідження психолінгвальних та психологічних основ навчання ІМ учнів початкової школи, передусім співвіднесення стадій і періодів пізнавального розвитку учнів ПШ зі стадіями і періодами засвоєння ІМ дало підстави для виокремлення двох основних етапів навчання ІМ у початковій школі: адаптаційного з підетапами фонологічної і лексико-семантичної адаптації (учні першого та другого класів) та реорганізаційного з підетапами синтаксичної і морфологічної реорганізації (учні третього та четвертого класів) [4], що зумовлює визначення цілей формування МКК учнів ПШ на відповідних етапах.

На першому, адаптаційному, етапі навчання ІМ у ПШ учні оволодівають ІМ на основі цілісного наслідування зразків мовлення, їх сприйняття та репродукування без змін та з незначними змінами, що зумовлене їхніми віковими психічними особливостями, зокрема домінуванням механічної пам'яті, інтуїтивного, дологічного, наочного мислення (Ж. Піаже), недостатньою сформованістю умінь навчальної діяльності, пізнавальної змістової мотивації тощо. Основною метою формування МКК в учнів перших-других класів є сенсифікація учнів до нової мови та культури і пробудження інтересу до порівняння своєї та іншої культури. Досягнення поставленої мети передбачає виконання низки завдань у межах міжкультурного виховання учнів перших-других класів ПШ, зокрема таких: розвиток бажання учнів вивчати ІМ та зацікавленості у спілкуванні із зарубіжними однолітками; формування толерантного ставлення до традицій, звичаїв, норм, культурної спадщини інших народів; сприяння усвідомленню спільного та відмінного між мовами і культурами; виховання розуміння учнями цінності нового досвіду для власного життя; формування культури спілкування в типових елементарних ситуаціях міжкультурного спілкування.

З урахуванням того, що міжкультурна комунікативна компетентність формується в межах основних компонентів

лінгвосоціокультурної компетентності (соціокультурного, соціолінгвістичного та соціального), у нашому дослідженні були визначені завдання кожного з них.

Соціокультурна компетентність — це здатність особистості здобувати культурологічні та країнознавчі знання й використовувати їх у міжкультурному спілкуванні [1, с. 429]. Формування соціокультурної компетентності в учнів перших-других класів ПШ А1 передбачає формування здатності учнів розуміти необхідність вивчення не тільки ІМ, але й культури народу, мова якого вивчається, як джерела розширення їхнього життєвого досвіду, ознайомлення учнів з деякими типовими особливостями країн мови, яка вивчається, деякими характерними рисами представників відповідної нації, визначними місцями тощо.

Соціолінгвістична компетентність визначається як здатність особистості вибирати, використовувати і розуміти мовні та мовленнєві засоби іншомовного спілкування з національно-культурною семантикою відповідно до контексту, ситуації і стилю спілкування [1, с. 425]. До таких засобів слід віднести на першому етапі навчання у ПШ прізвища та імена зарубіжних однолітків, назви іграшок, казкових персонажів, героїв дитячих мультфільмів, назви країн, мова яких вивчається.

Соціальна компетентність трактується як здатність особистості вступати в комунікативні стосунки з представниками інших країн у певних ситуаціях [1, с. 430]. Учні перших-других класів мають навчитися вступати в контакт з носіями мови, дотримуючись основних правил мовленнєвого етикету, прийнятого у відповідній культурі, оволодівши найпростішими мовленнєвими засобами спілкування, зокрема в ситуаціях привітання, знайомства, прощання, вибачення, подяки.

Вивчення динаміки психічного та комунікативно-мовленнєвого розвитку молодших школярів, формування умінь навчальної діяльності та розвитку мотиваційної сфери учнів дозволило встановити, що на другому реорганізаційному етапі учні здатні оволодіти ІМ на основі узагальнення мовних закономірностей, створення власних іншомовних висловлювань за аналогією та за допомогою реорганізації (спочатку синтаксичної, а потім і морфологічної) засвоєних мовних та мовленнєвих одиниць. Пізнавальний розвиток учнів третіх-четвертих класів характеризується формуванням абстрактного способу переробки інформації, таких важливих для успішного навчання новотворів, як довільність психічних процесів, внутрішній план дій та рефлексія. Тому основною метою міжкультурного навчання ІМ на цьому етапі ми вважаємо формування в учнів умінь аналізу нової культури у порівнянні з власною й розуміння способів інтеграції своєї та іншої культури з метою збагачення власного досвіду життєдіяльності. Для реалізації поставленої мети доцільно виконати такі завдання: сприяти відкриттю можливостей спілкування ІМ з зарубіжними однолітками, самозбагачення цінностями іншої культури, раціонального використання чужого досвіду; виховувати в учнів емпатію, розуміння природності спільностей та розбіжностей у різних культурах, толерантне

ставлення до носіїв іноземної мови; розвивати здібності до взаєморозуміння з носіями мови.

У межах соціокультурного компоненту іншомовної комунікативної компетентності учні третіх-четвертих класів мають ознайомитися з деякими географічними назвами країни мови, яка вивчається, особливостями навчання в різних типах шкіл, основними традиціями і звичаями носіїв цієї мови, особливостями святкування деяких релігійних та державних свят, з найбільш визначними творами дитячої літератури та їхніми героями, усвідомити доцільність оволодіння цінностями нової культури, засвоєння досвіду представників різних національностей.

Щодо соціолінгвістичного компонента МКК, то в репертуарі учнів третього-четвертого класів значно збільшується кількість мовних та мовленнєвих засобів іншомовного спілкування з національно-культурною семантикою за рахунок безеквівалентної лексики, наприклад *Adventskranz, Stollen, Zuckertüte, Realschule*, сталих виразів; діти засвоюють більше автентичних римуваль, віршів, пісень, скоромовок, приказок.

Розвиток соціальної компетентності на реорганізаційному етапі навчання ІМ передбачає ознайомлення учнів з основними правилами і нормами спілкування, формування стереотипів поведінки в типових ситуаціях міжкультурного спілкування; виховання в молодших школярів толерантності, тактовності та загальної культури міжособистісної взаємодії.

Формування МКК в учнів ПШ доцільно здійснювати в процесі навчання ІМ у діалозі культур, тобто в спеціально організованому навчальному середовищі, у якому постійно відбувається зустріч з новою мовою і культурою та їх порівняння з власною мовою і культурою, що уможливорює міжкультурне спілкування тих, хто вивчає мову, з носіями чужої культури і мови, стимулює розвиток емпатії, толерантності, «міжкультурної чутливості» і «соціокультурної спостережливості» [2, с. 13].

У природовідповідній комунікативно-ігровій методиці такий діалог пропонується моделювати в першому класі ПШ за допомогою дидактичної театралізованої гри учителя та учнів з лялькою, яка виконує роль представника народу, мова якого вивчається, і спілкується лише німецькою мовою. На першому адаптаційному етапі навчання ІМ лялька виконує не тільки функцію представника іншої нації та партнера зі спілкування, який розповідає про життя, традиції та звички свого народу, але й товариша зі спілкування, що підтримує дітей, допомагає порадами, досвідом із життя свого суспільства. За допомогою ляльки учитель має змогу продемонструвати учням нові лексичні та мовленнєві одиниці, зразки діалогічних єдностей або мінідіалогів, які вони спочатку слухають, потім імітують і відтворюють у таких навчальних іграх, як «карусель» та «ланцюжок». Наведемо приклад театралізованої гри учительки та учнів з лялькою Мією з підручника з німецької мови для 1 класу, створеного колективом авторів під керівництвом професора Н. Ф. Бориско в межах міжнародного проекту Гете-інституту [1, с. 18]:

Wie alt bist du? Ich bin 6 (Jahre alt).

1. Wie alt bist du? Скільки тобі років?

a) Sieh das Bild an und hör zu. Розглянь малюнок і послухай.

b) Hör zu und sprich nach. Послухай і повтори.

c) Antworte auf die Frage. Дай відповідь на запитання.

— Wie alt bist du?

— Ich bin ...

2. Wir spielen Karussell. Ми граємося в гру «Карусель».

Рис. 1. Фрагмент підручника німецької мови для 1 класу

Міжкультурний діалог моделюється в чинних навчально-методичних комплексах з німецької мови для учнів 1-4 класів ПШ також за рахунок введення постійних персонажів – дітей німецької родини Алекс і Макса, їхніх друзів Ганни та Маркуса, а також домашніх тварин Кітті та Міккі. Саме вони розповідають українським школярам про особливості навчання в школах Німеччини, правила поведінки, звички, свята, побут, притаманні німцям риси характеру, зокрема такі позитивні, як пунктуальність, акуратність, чемність тощо [2, с. 4]:

1. Unsere Freunde. Наші друзі.

a) Sieh die Bilder an und hör zu. Розглянь малюнки та послухай.

b) Erzähle über unsere Freunde. Розкажи про наших друзів.

Das ist Max. Er ist 7 Jahre alt. Er ist brav.

Das ist Alex. Sie ist ... Jahre alt. Sie ist ...

klein	groß
lustig	brav

2. Hallo! Привіт!

a) Sieh das Bild an und suche unsere neuen Freunde.

Розглянь малюнок і знайди наших нових друзів.

Рис. 2. Фрагмент підручника німецької мови для 2 класу

Пробудженню інтересу першокласників до порівняння мов і культур сприяють дидактичні двомовні римування, наприклад [1, с. 8]. За допомогою таких римувань учні засвоюють мовленнєві засоби соціальної взаємодії, ознайомлюються з нормами та правилами вербальної і невербальної поведінки в типових ситуаціях спілкування з носіями мови, яку вони вивчають. У процесі опрацювання дидактичних двомовних римувань

забезпечується закріплення мовленнєвих зразків за певними комунікативними намірами, тобто встановлюється однозначний зв'язок між висловлюваннями й ситуаціями:

2. Reim. Римування.

a) Sieh das Bild an und hör zu! Розглянь малюнок і послухай.

Познайомимось так: – Wie heißt du?

– Ich heiße Mark.

b) Hör zu und sprich nach! Слухай і повторюй!

c) Macht euch wie im Reim bekannt!

Познайомтеся за допомогою римування.

Рис. 3. Фрагмент підручника німецької мови для 1 класу

У навчально-методичному комплексі «Deutsch im Spiel 1» [3] формування МКК реалізується на першому етапі навчання ІМ у ПШ у сюжетній дидактичній історії дружби і листування німецького хлопчика та української дівчинки. Окремі епізоди цієї історії пов'язані єдиним сюжетом, у якому розвивається ідея контактів учнів з їхніми ровесниками-носіями німецької мови. Перспектива реального листування або навіть зустрічі з ровесниками-носіями мови може стати вирішальним мотиваційним фактором вивчення молодшими школярами ІМ та культури. Слухання та розуміння історій може забезпечити учням необхідний і достатній рецептивний досвід іншомовного спілкування. Сприйняття історій на слух є прекрасною можливістю для «занурення» учнів в іншомовну атмосферу, ознайомлення зі світом, культурою й особливо літературою народу, мова якого вивчається. Робота над історіями ІМ у ПШ може пробудити інтерес молодших школярів до іншої культури, виробити звичку до прослуховування, а потім і до читання художньої літератури в оригіналі і, таким чином, закласти фундамент для занять з літератури на наступних щаблях вивчення ІМ. Тому важливим завданням учителя є навчити учнів отримувати радість і задоволення від слухання і читання художньої літератури ІМ, що є основою для підтримки знань ІМ протягом усього життя. Застосування історій у навчанні ІМ забезпечує інтеріоризацію культурних впливів і становлення особистості як майбутнього творця культури [5, с. 40–42].

Ознайомлення з німецькомовною літературою реалізується в навчально-методичному комплексі «Німецька мова у грі, 1» також за рахунок казкових ігор, що має велике загальноосвітнє та виховне значення для дітей цього віку. В іграх-казках учні беруть участь в коротких сценках, використовуючи вже відомі їм лексичні та мовленнєві одиниці відповідно до зразка, наведеного вчителем. Учитель викладає короткий зміст казок рідною мовою за допомогою малюнків у підручнику й відповідає на питання учнів. Потім він пояснює сценку з казки, називає та характеризує дійових осіб і пропонує учням повторити за ним тексти ролей з відповідною мімікою і жестами, наприклад [3, с. 21]:

ASCHENPUTTEL

- a) Die Fee kommt zu Aschenputtel
 Fee Aschenputtel
 - Aschenputtel! Aschenputtel! - Wer ist da?
 Wo bist du? - Das bin ich. - Guten Tag!
 - Guten Tag!
 Wie geht es dir, Aschenputtel? - Danke, gut.
 Wie geht es dir, liebe Fee?
 - Auch gut, danke.

На другому реорганізаційному етапі навчання ІМ у ПШ значно розширюється репертуар засобів спілкування з національно-культурною семантикою, зокрема за рахунок реалій, сталих виразів, маркерів соціальних стосунків для реалізації типових комунікативних намірів. У чинних підручниках з німецької мови для третього й четвертого класів учням пропонують мовні та мовленнєві одиниці, які необхідні для міжкультурного спілкування телефоном, написання листівок, запрошень, привітань. Наприклад у межах теми «Meine Wohnung» учні третього класу навчаються в ігровій формі писати адреси своїм зарубіжним друзям за листуванням [4, с.73]:

7. Was ist hier falsch? Sieh die Briefumschläge an, lies die Adressen und sage.

8. Ich wohne in Köln.

a) Lies den Text.

Lea erzählt:
 Ich heiße Lea. Ich bin 8 Jahre alt. Ich wohne in Deutschland, in Köln. Unser Haus ist groß und schön. Das Haus ist in der Blumenstraße 6. Die Blumenstraße ist lang und grün. Ich mag mein Haus und meine Straße. Und wo wohnst du? Wie ist dein Haus?

b) Schreibe die Adresse von Lea in dein Heft.

c) Du schreibst einen Brief an deinen Freund / deine Freundin. Schreibe die Adressen richtig.

Рис. 4. Фрагмент підручника німецької мови для 3 класу

Перші листівки зарубіжним друзям доцільно писати всім учням одночасно під керівництвом учителя за наведеним у підручнику зразком. Тому в комунікативно-ігровій методиці пропонується спочатку організувати листування з вигаданими носіями мови, а також з героями підручників для початкової загальноосвітньої школи: лялькою Мією, братом і сестрою Максом та Алекс.

З метою аналізу та порівняння культурних явищ у підручниках для третього і четвертого класів застосовуються такі засоби візуалізації, як фотографії, які слід розмішувати в одній площині для зручності порівняння, як, наприклад, у підручнику з німецької мови для третього класу [4, с.71] (Рис. 5).

На другому етапі навчання ІМ у ПШ значно розширюється також обсяг соціокультурної інформації, яку учні отримують і рідною, й іноземною мовою. Так, у

3. Wer wohnt wo? a) Lies die Satzteile und antworte nach dem Muster.

Alex wohnt in Deutschland. Sie wohnt in Berlin, Gartenstraße 4.

Marijka wohnt in der Ukraine. Sie wohnt in Kyjiv, Frankostraße 29, Wohnung 10.

Name		Land	Stadt	Adresse
Markus Groß	wohnt in	Deutschland	Berlin	Grüne Straße 18
Stefanie Klein		Deutschland	Hamburg	Zoostraße 33
Maria Petrenko		der Ukraine	Donezk	Parkstraße 27
Sara Neu		Deutschland	Frankfurt	Rosenstraße 54
Ihor Werba		der Ukraine	Lwiw	Zirkusstraße 69
Serhij Wowk		der Ukraine	Charkiw	Schulstraße 80

b) Und wo wohnst du?

Ich wohne in der Ukraine. Ich wohne in ..., ...straße ..., Wohnung ...

4. Wir spielen. a) Kettenspiel.

Wo wohnst du? — Ich wohne in Kyjiv. Und du? — Ich wohne in Poltava. Und du? ...

Рис. 5. Фрагмент підручника німецької мови для 3 класу

третьому класі учні дізнаються про традиції святкування Різдва в Німеччині, про період з 1 по 24 грудня, який має назву «Adventszeit», та про різдвяний календар „Adventskalender“, дверцята якого діти в Німеччині відчиняють кожен день до Свят-вечора й отримують невеличкий подарунок, про звичай писати листи святому Миколаю, у яких перераховують добрі справи, які вони зробили протягом року. У межах теми «Hurra! Ostern ist wieder da!» учні ознайомлюються з особливостями святкування Великодня в країнах, мова яких вивчається, засвоюють відповідні реалії (Ostereier, Osterhase, Osterkarte). У процесі опанування теми «День народження» діти навчаються у своїх однолітків з Німеччини створювати календар іменинників, поздоровляти їх німецькою мовою, співати для них автентичні пісні, писати запрошення на день народження, наприклад [4, с.115] (Рис. 6).

Отже, на другому етапі активно застосовуються такі комунікативно-ігрові прийоми: дидактичні та автентичні римовані тексти, навчальні ігри «відлуння», «мозаїка», «снігова куля» та інші, дидактичні й автентичні сюжетні історії, дидактичне інсценування міжкультурної взаємодії з ровесниками-носіями мови, героями підручників, дидактичне листування з вигаданими носіями мови.

Результати дослідження. Отже, згідно із запропонованим природовідповідним комунікативно-ігровим методом навчання ІМ формування основ МКК в учнів ПШ відбувається насамперед за допомогою їхнього міжкультурного виховання в рамках культуротворчої лінії навчання ІМ. З урахуванням вікових психічних особливостей та пізнавальних можливостей молодших школярів основною метою формування МКК на першому,

✉ 5. Unser Geburtstagskalender.

a) Wer hat wann Geburtstag? Macht eine Umfrage in der Klasse. Ergänzt den Geburtstagskalender.

UNSER GEBURTSTAGSKALENDER		
Januar	Februar	März
am 9. Januar — Taras	am 7. Februar — ...	am 3. März — Nina

b) Wann haben die Kinder Geburtstag? Erzähle.

- Nina hat am 3. März Geburtstag.
- Taras hat ...
- Ich habe ...

c) Wie viele Kinder haben im Januar / ... Geburtstag? Zähle und sage.

6. Markus und Alex füllen den Geburtstagskalender aus.

a) Sieh die Bilder an, hör zu und sprich nach.

b) Lies die Dialoge mit.

- A Markus: Max, bist du 8 oder 9 Jahre alt?
Max: Ich bin 8. Ich werde bald 9.

Рис. 6. Фрагмент підручника німецької мови для 3 класу

адаптаційному, етапі навчання ІМ у ПШ є сенсibilізація учнів до нової мови та культури і пробудження інтересу до порівняння своєї та іншої культури, а на другому, реорганізаційному — формування в учнів умінь аналізувати нову культуру у порівнянні з власною й розуміти способи інтеграції своєї та іншої культури з метою збагачення власного досвіду життєдіяльності. Результати дослідження свідчать про те, що на першому етапі оптимальними комунікативно-ігровими прийомами формування основ МКК у молодших школярів є театралізована гра з лялькою, яка говорить відповідною ІМ, дидактична сюжетна історія, ігри-казки, ігри «ланцюжок», «карусель», двомовні римування; на другому етапі — дидактичні та автентичні римовані тексти, навчальні ігри «відлуння», «мозаїка», «снігова куля», навчальні та автентичні сюжетні історії, дидактичне інсценування міжкультурної взаємодії з ровесниками — носіями мови, зокрема листування з героями підручників, з вигаданими носіями мови.

Таким чином, формування основ МКК у процесі навчання ІМ у ПШ має бути спрямоване на пробудження інтересу дітей до нової мови і культури іншого народу, ознайомлення з новими можливостями спілкування з представниками різних національностей, збагачення цінностями світової культури.

Перспективи подальших розвідок. Перспективою подальшого дослідження може бути розробка змісту, структури та методики спецкурсу з підготовки майбутніх учителів до реалізації міжкультурного навчання іноземної мови учнів початкової школи на основі комунікативно-ігрового методу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / [Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін.] ; за загальн. ред. С. Ю.Ніколаєвої. — К. : Ленвіт, 2013. — 590 с.
2. Бориско Н. Ф. Діалог культур : необхідність, можливість і межі / Н. Ф. Бориско // Інноваційні підходи до навчання іноземних мов та культур у новому тисячолітті : міжнародна практична конференція : тези доповідей. — Дніпропетровськ, 2002. — С. 12–13.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. українського видання С. Ю. Ніколаєва. — К. : Ленвіт, 2003. — 273 с.
4. Паршикова О. О. Теоретичні основи навчання іноземної мови учнів початкової школи : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02 / Паршикова Олена Олексіївна. — К., 2010. — 408 с.
5. Паршикова Е. А. Метод «storytelling» в обучении иностранным языкам в начальной школе / Е. А. Паршикова // Иноземни мови. — 2003. — № 2. — С. 38–42.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Німецька мова : підручник для 1 кл. загальноосвітн. навч. закл. / [Паршикова О. О., Мельничук Г. М., Савченко Л. П., Сидоренко М. М., Горбач Л. В.] — К. : Грамота, 2012. — 120 с. : іл.
2. Німецька мова : підручник для 2 кл. загальноосвітн. навч. закл. / [Бориско Н. Ф., Сидоренко М. М., Горбач Л. В., Савченко Л. П., Паршикова О. О., Мельничук Г. М.] — К. : Грамота, 2012. — 176 с. : іл.
3. Німецька мова у гри-1 : книжка для вчителя / [Дручків Н.Ю., Паршикова О. О.] — К. : Освіта, 1997. — 206 с.
4. Німецька мова : підручник для 3 кл. загальноосвітн. навч. закл. / [Паршикова О. О., Мельничук Г. М., Савченко Л. П., Сидоренко М. М., Горбач Л. В.] — К. : Грамота, 2013. — 176 с. : іл.

REFERENCES

1. Metodyka navchannia inozemnykh mov i kul'tur: teoriia i praktyka : pidruchnyk dlia stud. klasychnykh, pedahohichnykh i lnhvistychnykh universytetiv / [Bihych O. B., Borysko N. F., Borets'ka H. E. ta in.] ; za zahal'n. red. S. Yu.Nikolaievoi. — K. : Lenvit, 2013. — 590 s.
2. Borysko N. F. Dialoh kul'tur : neobkhdnist', mozhlyvist' i mezhi / N. F. Borysko // Innovatsijni pidkhody do navchannia inozemnykh mov ta kul'tur u novomu tysyacholitti : mizhnarodna praktychna konferentsiia : tezy dopovidej. — Dnipropetrovs'k, 2002. — S. 12–13.
3. Zahal'noievropejs'ki Rekomendatsii z movnoi osvity : vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia / nauk. red. ukrains'koho vydannia S. Yu. Nikolaieva. — K. : Lenvit, 2003. — 273 s.
4. Parshykova O. O. Teoretychni osnovy navchannia inozemnoi movy uchniv pochatkovoї shkoly : dys. ... dokt. ped. nauk : 13.00.02 / Parshykova Olena Oleksiivna. — K., 2010. — 408 s.
5. Parshikova E. A. Metod «storytelling» v obuchenii inostrannym jazykam v nachal'noj shkole / Elena Alekseevna Parshikova // Inozemni movy. — 2003. — № 2. — S. 38–42.

SOURCES OF ILLUSTRATIVE EXAMPLES

1. Nimets'ka mova : pidruchnyk dlia 1 kl. zahal'noosvitn. navch. zakl. / [Parshykova O. O., Mel'nychuk H. M., Savchenko L. P., Sydorenko M. M., Horbach L. V.] — K. : Hramota, 2012. — 120 s. : il.
2. Nimets'ka mova : pidruchnyk dlia 2 kl. zahal'noosvitn. navch. zakl. / [Borysko N. F., Sydorenko M. M., Horbach L. V., Savchenko L. P., Parshykova O. O., Mel'nychuk H. M.] — K. : Hramota, 2012. — 176 s. : il.
3. Nimets'ka mova u hri-1 : knyzhka dlia vchytelia / [Druchkiv N. Yu., Parshykova O. O.] — K. : Osvita, 1997. — 206 s.
4. Nimets'ka mova : pidruchnyk dlia 3 kl. zahal'noosvitn. navch. zakl. / [Parshykova O. O., Mel'nychuk H. M., Savchenko L. P., Sydorenko M. M., Horbach L. V.] — K. : Hramota, 2013. — 176 s. : il.

Отримано 23.11.2017 р.